

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра прикладної лінгвістики (№ 703)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант ОП

(підпис)

Олена МЕДВЕДЬ
(ім'я та прізвище)

«29» серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИСКУРСИВНА ЛІНГВІСТИКА

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: В11 «Філологія»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Прикладна лінгвістика
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025

Харків – 2025 р.

Розробник: Медведь О. В., доцент каф. 703, канд. філол. наук

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри прикладної лінгвістики (№703)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики канд. філол. наук, доцент

(назва кафедри, науковий ступінь та вчене звання завідувача)

(підпис)

Вікторія РИЖКОВА

(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за ОП
«Прикладна лінгвістика»

(посада)

(підпис)

Ірина ВОРОБЕЙ

(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

11. Загальна інформація про викладача

ПІБ: Медведь Олена Вікторівна

Посада: доцент кафедри прикладної лінгвістики

Науковий ступінь: канд. філол. наук

Вчене звання: доцент

Перелік дисциплін, які викладає:

1. Корпусна лінгвістика

2. Зіставна стилістика англійської та української мов

3. Редагування перекладів

4. Загальне мовознавство

Напрями наукових досліджень: термінознавство,
когнітивна лінгвістика, дискурсологія.

Контактна інформація:

Email: o.medved@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	Денна
Семестр	2
Мова викладання	Українська
Тип дисципліни	Обов'язкова
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин (32 аудиторних, із яких: лекції – 16, практичні – 16; самостійна робота здобувачів (СРЗ) – 58)
Види навчальної діяльності	Лекції, практичні заняття, самостійна робота
Види контролю	Поточний контроль, модульний контроль, семестровий контроль – іспит
Пререквізити	ОК 2 Академічна та професійна англійська мова
Кореквізити	ОК 7 Кроскультурна комунікація
Постреквізити	ОК11 Кваліфікаційна робота магістра

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета – висвітлити сучасне розуміння сутності дискурсу як полікомпонентного явища, його понять і категорій; познайомити з типологією дискурсів, дискурсивних жанрів і їх компонентів; прищепити навички теоретично обґрунтованого аналізу текстів і їх компонентів.

Завдання – сформувати у здобувачів вищої освіти компетенції надавати теоретичне обґрунтування дискурсу та його компонентів; виявляти системний характер обумовленості типологічно означеної сукупності мовленнєвих якостей тексту компонентами реального комунікативного акту; встановлювати закономірне співвідношення між планом вираження та планом змісту в рамках тексту як мовленнєвого твору; самостійно аналізувати текст різної функціонально-стильової належності (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній).

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні завдання та проблеми в галузі прикладної лінгвістики в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності (ФК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ФК1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

ФК4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого/літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.

ФК7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

ФК8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 7. Здатність аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Дослідження дискурсу з позицій лінгвістики тексту і дискурсології

Тема 1. Дискурсивна лінгвістика (дискурсологія) як самостійна наукова дисципліна.

Сутність дискурсивної лінгвістики на сучасному етапі її розвитку. Предмет і об'єкт дискурсивної лінгвістики. Місце дискурсології серед інших лінгвістичних дисциплін.

Тема 2. Історія становлення дискурсивної лінгвістики. Концепція дискурсу З. Харриса. Прагматична концепція Х. Грайса і Дж. Ліча. Французька традиція аналізу дискурсу (Е. Бенвеніст, М. Фуко, М. Пеше, Р. Барт та ін.). Концепція діалогічності М. Бахтіна. Бірмінгемська група дискурс-аналізу (Дж. Сінклер, М. Култард, М. Монтгомері, В. Едмондсон, М. Стабз та ін.). Критичний аналіз дискурсу (Т. ван Дейк, Н. Феркло, Дж. Гі, М. Камерон, Т. Дант, П. Бурдьє й ін.). Етнографічний напрям аналізу дискурсу (Д. Хаймз, М. Егер, В. Чен, Н. Бесньє, А. Дуранті, В. Франк, С. Кох й ін.). Етнометодологічний напрям дискурсології (Г. Гарфінкель). Аналіз політичного дискурсу (М. Фуко, Р. Водак, Т. ван Дейк, О. Шейгал, Г. Яворська й ін.). Дискурсивна психологія. Когнітивні дослідження дискурсу (Т. ван Дейк).

Тема 3. Поняття дискурсу як одного з основних об'єктів сучасної лінгвістики. Проблема дефініції дискурсу. Ознаки дискурсу. Дискурс в колі понять теорії мовної комунікації, лінгвістики тексту. Дискурс і текст. Дискурс і комунікація. Дискурс і комунікативна ситуація. Дискурс і мова. Дискурс і діалог. Текстоцентричний і процедурний підхід у лінгвістиці.

Тема 4. Породження й розуміння дискурсу. Дослідження розмовної мови. Породження мовлення. Розуміння мови / мовлення. Транскрипція усного дискурсу.

Модульний контроль 1:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання різних типів завдань на підбір визначення тощо;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 2. Типи дискурсу та його категорії.

Методи дискурсивного аналізу

Тема 5. Типологія і структура дискурсу. Типи і жанри дискурсу: а) модус, б) жанр, в) функціональний стиль. Соціальні сфери дискурсу. Сегментація дискурсу, макро- і мікроструктура. Структура тексту. Типи мовлення в тексті. Речення і висловлювання.

Тема 6. Тема-рематична структура дискурсу. Дискурсивний час. Темпоральність, аспектуальність, таксис. Дейксис. Анафоричні відношення. Визначеність і невизначеність. Текстові функції артиклевої форми імені.

Тема 7. Дискурсивні засоби. Засоби мовленнєвого впливу. Фонетичні аспекти дискурсу. Лексичні засоби виразності дискурсу. Синтаксичні засоби виразності дискурсу. Невербальні засоби дискурсу

Тема 8. Інтертекстуальність. Прецедентні тексти. Гіпертекст. Вираження в дискурсі / тексті авторської модальності. Поняття авторської модальності. Форми вираження авторської модальності. Форми представлення суб'єкта розповіді в різних семантико-комунікативних типах тексту: особова, особово-безособова, безособова.

Модульний контроль 2:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання різних типів завдань на підбір визначення тощо;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

6. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий, евристичний і практичні методи навчання в таких формах: усний виклад матеріалу (актуалізація попередньо набутих знань, бесіда); використання інформаційно-комунікаційних технологій (презентації); спостереження над мовним матеріалом; виконання системи вправ і завдань; робота зі словниками й довідниками; самостійне опрацювання мовного матеріалу з елементами пошуково-дослідної роботи.

7. Методи контролю

Поточний контроль (усне й письмове опитування), проміжний контроль (модульні контрольні роботи), підсумковий контроль (іспит).

Форма підсумкового контролю успішності навчання: усне опитування/тест.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне завдання	Кількість завдань	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання практичних робіт	1	0...10	0...10
Модульний контроль	0...40	1	0...40
Змістовний модуль 2			
Виконання практичних робіт	1	0...10	0...10
Модульний контроль	0...40	1	0...40
Всього за семестр			0...100

Кількість та тип завдань у тесті може варіюватися. Максимальна кількість балів за тест / опитування сумарно складає 100 балів.

* Практичне завдання може включати: опитування за вивченою темою; самостійно підготовану доповідь за тематикою вивчених тем за певний період навчання.

Приклад тестових завдань:

Основною відмінністю дискурсу від тексту є:

- а) ідея розвитку та зумовленості екстралінгвістичними чинниками;
- б) ідея розвитку та зумовленості лінгвістичними чинниками;
- в) ідея розвитку та зумовленості психологічними чинниками;
- г) ідея розвитку та зумовленості соціальними чинниками.

Стереотипні мовні засоби, що сприймаються негативно – це:

- а) фразеологізми;
- б) старослов'янізми;
- в) штампи;
- г) неологізми.

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів підсумкового контролю й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з 2-х питань: два теоретичних питання (по 50 балів кожне). Усього 100 балів.

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційний залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Здобувач отримує такі бали у разі виконання усіх практичних завдань та модульного контролю з оцінкою «задовільно». Має продемонструвати мінімум знань та умінь. Повинен мати уявлення про основні методи досліджень у лінгвістиці і поняття дискурсивної лінгвістики; закономірності побудови тексту; форми й закономірності співвідношення зовнішніх (комунікативних) факторів з внутрішніми константами тексту; комунікативно-прагматичний принцип визначення дискурсивних категорій; різні підходи до вивчення дискурсу; види інформації в дискурсі/тексті; структуру тексту, одиниці тексту; типи та різновиди дискурсів/текстів; способи відображення в тексті авторської модальності; методи лінгвістичної теорії тексту. Здобувач повинен уміти застосовувати знання з дискурсивної лінгвістики на практиці; виконувати завдання на рівні тексту та речення.

Добре (75-89). Здобувач повинен виконати усі практичні завдання та модульний контроль на оцінку «добре». Повинен добре орієнтуватися і мати достатньо тверді знання стосовно основних понять дискурсивної лінгвістики; знати закономірності побудови тексту; форми й закономірності співвідношення зовнішніх (комунікативних) факторів з внутрішніми константами тексту; комунікативно-прагматичний принцип визначення дискурсивних категорій; різні підходи до вивчення тексту; види інформації в дискурсі/тексті; структуру дискурсу, одиниці дискурсу; типи та різновиди дискурсів/текстів; способи відображення в тексті авторської модальності; методи лінгвістичної теорії тексту. Здобувач повинен уміти застосовувати знання з лінгвістики тексту на практиці; виконувати завдання на рівні тексту та речення; створювати цілісний і зв'язний текст відповідно до мети і жанру.

Відмінно (90-100). Здобувач повинен виконати усі практичні завдання та модульний контроль на оцінку «відмінно». Досконально знати основні поняття

дискурсивної лінгвістики; знати закономірності побудови тексту; форми й закономірності співвідношення зовнішніх (комунікативних) факторів з внутрішніми константами тексту; комунікативно-прагматичний принцип визначення дискурсивних категорій; різні підходи до вивчення дискурсу/тексту; види інформації в дискурсі/тексті; структуру дискурсу/тексту, одиниці дискурсу/тексту; типи та різновиди дискурсів/текстів; способи відображення в тексті авторської модальності; методи лінгвістичної теорії тексту. Здобувач повинен уміти застосовувати знання з лінгвістики тексту на практиці; виконувати завдання на рівні тексту та речення; створювати цілісний і зв'язний текст відповідно до мети і жанру. Здобувач повинен уміти на високому рівні розуміти й інтерпретувати художні та нехудожні тексти з книг, журналів, газет; вміти виділити специфічну інформацію, швидко розуміти особливості організації тексту та його структури.

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять та робота в семестрі. Здобувач вищої освіти, який відвідував заняття та склав усі модульні контролі (успішно атестований за їх результатами), а також виконав усі види обов'язкових завдань, вважається таким, що склав семестровий контроль і за його згодою атестується підсумковою модульною оцінкою, в якості семестрової.

Здобувачі вищої освіти, які по закінченню навчальних тижнів семестру, тобто до початку семестрового контролю, здобули менше 60 балів, атестуються оцінкою «незадовільно» та вважаються такими, що мають академічну заборгованість і зобов'язані проходити процедуру семестрового контролю з метою ліквідації академічної заборгованості в період семестрового контролю та канікул, тобто до початку наступного семестру.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти мають дотримуватися загальноприйнятих моральноетичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності. У випадку підготовки доповіді (реферату) та презентації, останні повинні мати посилання на джерела, використані при їх підготовці. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету

«Харківський авіаційний інститут»

(<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>).

Очікується, що виконана / підготовлена здобувачем освіти робота (завдання) буде мати ознаки самостійності виконання. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти (у виконанні

тесту чи завдання) є підставою для її незарахування викладачем незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoipovedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Розроблений підсумковий тест.
2. Розроблені Power Point презентації лекцій.

Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщений за адресою:

http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=KNMZ&discipline_search=yes&combiningAND=1&theme_cond=all_theme&is_ttp=0&knmz_doctype_list=0&qualificationlevel_list=0&search_fld=&discipline_list=0&department_list=0&knowledgearea_list=0&speciality_knmz_list=27489&sillabus_list=0&responsibility_fld=&action=subscribe&list_id=1&email та

<https://studgorodok.khai.edu/ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-magistriv/osvitno-profesijni-programi88/prikladna-lingvistika1/korotkij-opis-struktura-i-komponenti152/>, а також

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=3815>

і включає в себе наступні *обов'язкові складові*:

- програму дисципліни;
- рекомендації для самостійної підготовки;
- питання до проведення контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

11. Рекомендована література

Базова

1. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. В Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.
2. Лінгвістика тексту [Текст] : консп. лекцій / М. Л. Ільченко, В. В. Рижкова. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2015. – 96 с.
3. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с.

4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 58.
5. Cambridge Certificate of Proficiency in English 1 Student's Book. Access: <https://www.britishbook.ua/detail/cambridge-certificate-of-proficiency-in-english-4-student-s-book-with-answers-and-audio-cds>
6. Christopher Gledhill. L2 Linguistique du texte anglais, EILA, Paris-Diderot Access: https://www.academia.edu/16658522/L2_text_linguistics_course_notes_gledhill-2
7. Raitskaya L. The Top 100 Cited Discourse Studies: An Update / L.Raitskaya, E.Tikhonova // Journal of Language and Education. – 2019. – V. 5. – №1 (17). – p. 4-15. – <https://doi.org/10.17323/2411-7390-2019-5-1-4-15>.
8. Molek-Kozakowska, K. (2018). Popularity-driven science journalism and climate change: A critical discourse analysis of the unsaid. Discourse, Context and Media, 21, 73-81. doi:10.1016/j.dcm.2017.09.013
9. Ross, A. S., & Rivers, D. J. (2017). Digital cultures of political participation: Internet memes and the discursive delegitimization of the 2016 U.S. presidential candidates. Discourse, Context and Media, 16, 1-11. doi:10.1016/j.dcm.2017.01.001

Допоміжна

1. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків, 2005. С. 9–20. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/.pdf>
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термін. енцикл. Київ – Полтава: Довкілля, 2006. 716 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.academia.edu/19314183/Selivanova_O_O_Suchasna_lingvistyka_napriam_u_ta_problemy_1576
3. Актуальні проблеми дискурсології: збірник тез доповідей / за ред. А.Р. Габідулліної. – Бахмут: ГІМ, 2017. – 129 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://forlan.org.ua/doc/zbirn/akt_pr_2017.pdf

12. Інформаційні ресурси

1. <http://www.ukrlit.vn.ua/info/linguistics.html>
2. <http://litmisto.org.ua/?p=15077>